

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

ILLUSTRERADT NYASTE SÖNDAGSMAGASIN.

N:o 28. Utkommer hvarje Söndag. **Gotheborg den 8 Juli 1855.** Pris för år: 6 R:dr 32 sk. B:co. IX årgången.

Amiral Mackau.

Frankrike har under senare tiden förlorat två utmärkta amiraler. Knappt hade grafven tillslutit sig öfver amiral Hamelius kvarlevor, innan äfven döden bortryckte baron Mackau, storamiral och f. d. sjöminister i Frankrike.

Vid 16 års ålder inträdde han i marinen och utmärkte sig tidigt genom snille och skicklighet, så att han redan som aspirant af första klassen erhöll befälet öfver en pris, derefter förde han befälet

öfver en afdelning af kust-vaktskeppen och erhöll slutligen om bord på briggen L'Abeille en provisorisk löjtnantsplats. Här fick han första tillfället att göra sitt namn berömligt bekant. Hans fartyg, beväpnadt med 20 tjugufyrapundiga karronader, erhöll befällning att gå till Corsika, och mötte den 26 Maj 1811 den med 10 trettiofåpundige karronader beväpnade engelska briggen Alacrity. Mellan begge uppstod en kamp, tillfölje hvaraf det fiendtliga skeppet efter ett hårdnac-

kadt motstånd måste gifva sig, sedan alla dess officerare blifvit satta ur stånd att strida, 15 af manskapet dödade och 20 sårade

Den unge Mackau utnämndes genast till löjtnant och pryddes med hederslegions orden. Som kommandant på det vunna skeppet, bemäktigade han sig också två spanska sjöröfvare och erhöll i Februari 1812 befördran till fregatt-kapten. Sedan han tillbragt tvenne år på fregatten Eurydice, af 60 kanoner, erhöll han befälet öfver korvetten Le Goio med uppdrag att sorgfälligt undersöka och upptaga nord-vestra kusten af Madagaskar, och då han den 1 September 1819 återkommit från denna resa och med heder fullgjort detta uppdrag, utnämndes han till skeppskapten och sändes af regeringen till Senegal, för att insamla noggranna upplysningar öfver en passande kolonisationsplan för dessa kuster, emedan betydliga summor redan voro utgifne för detta ändamål. Han rättfärdigade fullkomligt det till honom satta förtroendet och ovärderliga underättelser, som han medbragte till Frankrike, satte regeringen i stånd att införa betydliga besparingar och grundlades nu en ny kolonisationsplan, som ännu följes.

På fregatten Clarinde beskyddade han i Södra hafven franska handeln, utverkade af Chili en väsendtlig lättnad i tullen på franska viner och erhöll slutligen 1825 i uppdrag att erkänna ön Haitis oafhänghets förklaring och att undanröjda de mötande hindern. Äfven detta diplomatiska uppdrag fullgjorde han till regeringens belåtenhet och utnämndes derefter till contre-amiral ock öfverbefälhafvare på Antiller-stationen, äfvensom till guvernör öfver Martinique. Sedan han 1837 hade vänt tillbaka till Frankrike, erhöll han vice-amirals rang.

Sedan dess har han med stor skicklighet fullgjort flera stora diplomatiska sändningar, var från 24 Juli 1843 till 25 Februari 1847 marinminister och utbytte denna höga befattning mot rang af amiral af Frankrike. Hans utmärkta förmåga,

hans riktiga blick, hans älskvärda och dock allvarsamma karakter tillvann honom i alla hans olika ställningar i lifvet hans förmäns aktning och hans underlydandes kärlek och förtroende.

Kolsyrgas.

Det var år 1781 som Lavoisier framställde kolet. Detta förekommer renast som diamant, hvilken i syrgas förbrinner till kolsyra. Orent finnes kolet i kol, blyerts och torf, men är dessutom en väsendtlig beståndsdel af alla organiska kroppar, likasom hela den organiska naturens kemiska skelett och därför äfven vexternas förnämsta beståndsdel. I stenkol och trä är kolämnet förenadt med syre och väte, i djuriska och många vextkroppar derjemte äfven med qväfve.

I de föreningar, uti hvilka kolämnet förekommer, är kolsyr-gas eller kolsyra, också kallad luftsyra eller fix luft, synnerligen vigtig. Den består af 1 del kole och 2 delar syre, har ingen färg, luktar, när den förekommer i ringare mängd, behagligt och smakar syrligt. Man vinner den i myckenhet, när man gjuter förtunnad svafvelsyra på pulveriserad kalk, men utomdess utvecklar den sig också vid torr destilation af djuriska ämnen och vextdelar, af jäsande och ruttnande kroppar, genom förbränning af kolämne i syre, genom människors och djurs utandningsprocess o. s. v.

Kolsyran är skadlig för andningen, förorsakar svindel och bedöfnings och verkar ensam rent inandad, dödligt, därför inträffar så ofta människors qväfning i rum, hvilkas kakelugnespjäll slängas medan ännu många glödande kol finnas i kakelugnen. Också i källare, uti hvilka vin och öl i myckenhet jäsa, har redan mången funnit sin död genom kolsyra. I bergverk, synnerligen i stenkolsbergverk, förekommer det ibland och kallas då af bergfolket qväfvande imma (Schwaden) eller "böse Wetter." Farligast är det, när man på sådana ställen lutar hufvudet ner mot marken, ty, emedan kolsyran är $1\frac{1}{2}$ gång tyngre än den atmosfäriska luften, så stannar den vanligen närmast markens yta, utan att blanda sig med det öfre luftlagret. Häraf kommer det ofta, att människor på sådana ställen, der mye-

ket kolsyra är förhanden, känna ringa o-lägenhet af detsamma, under det att smärre djur qväfvas och att ett ljus, som man ställer på marken, släckes. Dessa företeelser förekomma ofta isynnerhet i många hålor i närheten af vulkaner och mineraliska källor. Således utströmmar ständigt kolsyrgas ur jorden i Immhålan vid Pymont och i Hundgrottan vid Neapel och hopar sig i närheten af marken. I "Hundgrottan" uppstiger denna gas ur remnorna i marken, som ligger något lägre än ingången, och stannar vid en höjd af fjorton tum öfver marken. Emedan man vanligen förer hundar ned i hålan, för att visa resande den qväfvande gasens verkan, har man gifvit densamma namnet Hundgrottan. Såsnart man har bragt en hund ned i grottan, faller han genast omkull under häftiga ryckningar. Bringar man honom då ofördröjligen ut i fria luften, så återkommer han småningom till lifvet.

När flytande ämnen blandas med en myckenhet kolsyra, skumma (moussera) de. Vid drikande åstadkomma dylika drycker en stickande känsla i näsan, och efteråt följer lätt utstötning af luft. Hos öl och champagne uppstår skummandet af kolsyran. Korkens uppspringande är en verkan af den genom värme utvidgade kolsyran. Är vätskan i en flaska mycket starkt blandad med kolsyra, kan äfven efter korkens uppspringande en stor del af innehållet genom gasens utvidgande kraft drifves ut ur flaskan, och i synnerhet ser man Champagne spruta ända upp i taket. Sådana vatten, som af naturen äro ovanligt starkt blandade med kolsyra, kallas surbrunnar ("Sauerbrunnen" eller "Säuerlinge"). Den berömdaste sorten är det omtyckta Selter-vattnet. Dessutom har man surbrunnar i Geilau, Bilin i Böhmen, Pymont och Kissingen. Föröfrigt kan en betydlig myckenhet kolsyra insupas af vattnet.

Till och med vattnet i vanliga källor och goda brunnar innehåller en temlig myckenhet kolsyra, hvarom man kan öfvertyga sig, om man en tid låter vattnet stå i ett dricksglas. De luftperlor, som då sätta sig vid glaset, är kolsyrgas. I det regnvattnet sipprar igenom den öfversta jordskorpan, upptager det kolsyran, hvilken antingen utvecklas under förrutnelsen af de i denna skorpa befintliga organiska ämnen eller ur flera stenarter. Derför fin-

ner man kolsyra i källvatten. Men om vattnet kokas, eller om det en längre tid flyter i luften eller är utsatt uti ett icke för högt läge i luften, så förflyger kolsyran. Derför finner man i flodvatten mindre, i regnvatten alls ingen kolsyra. Man kallar sådant vatten, som icke innehåller någon kolsyra eller salter, mjukt vatten, och deremot det kolsyre- och salthaltiga för hårdt vatten.

Änskönt kolsyran verkar dödande, så som vi redan sett, så kan den dock under vissa förhållanden vara mycket nyttig, emedan den motverkar förrutnelse och åter upphäver den påbörjade förrutnelsen. Man använder det därför med framgång mot rötfeber, skörbjugg, kräftskador och dylika åkommor. Det vatten, som tages med på sjöresor, fyller man i fat, som på insidan äro kolade, emedan det i dem håller sig längre friskt. Pälur, som skola slås ned i jorden, kolar man på yttersidan, emedan de derigenom längre motstå förmultning. Derför anses också surbrunnarne hafva en så ovanligt uppfriskande kraft och äro i synnerhet om sommaren utomordentligt vederqvickande. Derför njuta vi äfven blott det friska käll- och brunns-vattnet med välbehag och med derpåföljande känsla af uppfriskning, emedan det innehåller en afpassad blandning af kolsyra. Såsnart öl eller vatten förlorat sin kolsyra, är det dufvet och smaklöst. I sådana trakter, uti hvilka man blott har att tillgå mjukt dricksvatten, lefver ett eländigt, andeligen och kroppsligen nedtryckt människoslägte. Annorlunda förhåller det sig visserligen med de gräsätande djuren. Dessa bekomma redan genom sin näring en riklig myckenhet kole, och för dem är sålunda det mjuka vattnet fördragligare.

En särskild egenskap hos kolsyradt vatten är den, att det gerna upplöser kolsyrade jordarter och metalloxyder, hvarigenom många helsosamma mineralvatten uppstå, t. ex. Marienbad, Fachinger, Geilnau, Driburg, Pymont, Ems, Langenschwalbach o. s. v. Häraf kommer det också, att man icke kan begagna hårdt vatten till tvätt. Kolsyran sönderdelar tvålen och det bildar sig hvita olösliga flockor, under det att tvålen i mjukt vatten upplöser sig utan grumling.

Bortvikar kolsyran ur något vatten, hvilket på grund af densamma hade upplöst mineraliska ämnen, så sjunka dessa åter

till botten. Här af glasens grumlande, ur hvilka man dricker mineralvatten; därför sätter sig också ofta i vattenflaskor en rödaktig (af jernoxid bestående) skorpa, som bäst undanrödjes genom någon syra, t. ex. stark ättika, emedan den deraf upplöses; här af bildar sig i kittlarden såkalade pannstenen, en fällning af saltpartiklar, som funnos i vattnet och hvilka samlats på botten till följe af den, genom kokningen, utjagade kolsyran eller till följd af afdunstningen, såsom i ångpannor.

Kriget i Asien.

II.

Turkarnes försumlighet att befästa och underhålla sina skansar vid Svarta hafvets östra kuster egde äfven rum med Redut-Kalé. Då Ryssarne rydde de vid tcherkessiska och mingreliska kusterna anlagde skansar och mindre poster, blef äfven denna skans blott bemannad med en svag rysk besättning, som, vid första uppmaning af tvenne engelska krigsskepp som visade sig på redde, öfvergaf platsen och drog sig tillbaka mot Kutais. En turkisk afdelning af Batumer-korpsen beordrades att besätta Redut-Kalé och att återställa de af Ryssarne före deras aftåg förstörda verk.

Emedan man erkände vigten af Redut-Kalé i synnerhet för det möjliga fall, att de Allierade skulle försöka en landstigning på dessa kuster, kom det ej blott an derpå att taga denna plats i besittning, utan äfven sörja för dess befästade och sätta denna i stånd att tillbakaslä Ryssarne i händelse dessa gjorde ett angrepp. Sträckan från Redut-Kalé till Trapezunt kan medelst ångfartyg tillryggaläggas på tio och till Batum på fem timmar. Till begge de senare platserna finnas alltid såväl turkiska som engelska ångare tillhands, som stå vederbörande till fullkomligt fri disposition. Det var därför lätt att sörja för Redut-Kalés lilla besättnings behof. Och dock skedde detta icke! Trovärdiga underrättelser försäkra, att de turkiska befälhafvarne i Batum läto dem lida brist på alla förnödenheter, så att hunger och elände borttryckte tusentals. Det blef visserligen alltid med noggrannhet sörjdt för ersättning af manskap, men deremot icke för lifsmedel och beklädnad. Man

talar om cholera och typhus; dock försäkrar en trovärdig läkare, att dessa sjukdomar aldrig skulle hafva tagit så många offer, om icke manskapet genom usel föda och brist på nödiga klädespersedlar först under hela månader hade blifvit systematiskt försvagade.

Den nye muschirn besökte platsen, fällde tårar öfver besättningens förfärliga tillstånd och lofvade henne tillförsell; sände också en tid derefter något kött, men sedan inträdde åter den gamla sorglösheten. Kunde man under sådana förhållanden vänta, att Mingrelierna, som hade detta de turkiska öfverbefälhafvarnes oförsvarliga beteende för ögonen, skulle visa stor lust att utbyta ryska herraväldet med det turkiska?

Icke statsklokare betedde sig Turkarne i Tcherkessernas land. För att här blifva förstodde, måste vi med få ord skildra de på Kaukasus boende folkstammarnes förhållanden. Ända från den tid då Peter den Store anlade de första militärposterna vid Terek och intill våra dagar, hafva alla de ansträngningar och offer, som Ryssland gjort till Kaukasus' tappra invånares kufvande, fört till små eller blott otillfredsställande resultat. Väl slöto Ryssarne en alltjemt trängare krets omkring dem och trängde den tappra befolkningen allt djupare in i bergens hålvägar; men att helt och hållet krossa dess motstånd, förmådde de dock aldrig, och blott en mycket liten del underkastade sig ryska herraväldet. Men begge delarne, såväl den underkufvade som den fria och oberoende, nära ett lika dödligt hat mot allt som heter ryskt.

Bland de stammar, som hittills hafva förstätt att bibehålla sitt oberoende, äro i synnerhet Tcherkesserna och Abchaserna i vestra bergen längs Svarta hafvets kuster.

Krimska Tatar-čaners afkomlingar och många nogaiska flyktingar hafva här funnit en tillflyktsort och bidraga till motståndets fortförande. Det felas dock en gemensam ledning för striden, hvarför större företag mot Ryssarne redan på många år sällan numera förekommit.

Söder om Elbrus, vid öfra Ingur, bildade Schwanerna (en georgisk folkstam) ett slags republik, stå icke under ryskt herravälde, men föra ingen öppen kamp emot detsamma,

Största motståndet finner ryska herraväldet i öster, hvarest Schamyl ställt sig i spetsen för resningen, och genom stränghet, men derjemte äfven genom rättvisa fortförande bibehåller sina underlydandes obetingade lydnad. Det är hufvudsakligen tsetschensiska och lesghiska stammar som här föra kampen; om deras brödraskap och organisation har under senare tiden tillräckligt skrifvits.

Kaukasus' öfriga stammar hafva under tidens lopp antingen helt och hållet blifvit underkufvade af Ryssarne eller ock har man låtit dem behålla sina höfdingar och blott gjort dem skattpligtiga.

Att understödja alla dessa folkstammar i sin oafhængighetsstrid mot Ryssland, förena dem till ett fast förbund och attsörja för deras framtida bestånd, vore ett mål, som säkert för de Allierades intressen hade varit lika så ändamålsenligt och af oändligt viktigare följd än den tillämnade förstöringen af Sebastopol och ryska flottan.

De trakter, som närmast stodo de Allierade öppna, och i hvilka de, i godt förstånd med höfdingarne, obehindradt och omedelbart kunde hafva tagit striden under sin ledning, voro de vid Kuban, Laba och längs hafakusten från Anapa och Sudschuk till Redut-Kalé. Invånarnes antal i dessa trakter uppgår enligt såväl ryska som andra statistiska uppgifter till öfver 700,000, bland hvilka 80 till 100,000 vapenföra män.

Ryssarnes utrymmande af alla befästade punkter vid kusterna, med undantag af Anapa och Sudschuk-Kalé — gjorde det för de allierade möjligt, att med några tusen man landstiga på hvilken punkt som helst, att anlägga en eller flere vapenplatser och att samla bergsboerna i massa omkring sig. Ingen, som känner invånarnes armod och lika stora penningsnålhet i dessa trakter, skall ett ögonblick betvifla, att med samma summa, som erfordras för en engelsk divisions underhåll, skulle här 50,000 man kunna bringats tillsammans, tagits i sold och af europeiska och turkiska officerare så mycket inöfvats, att de med fördel kunde hafva begagnats mot Ryssarne, i synnerhet i bergstrakterna.

(Forts.)

Aowska sjön.

De senare underrättelserna från krigstheatern hafva allt mer och mer fäst den tidningsläsande publikens uppmärksamhet på denna i det hela ganska litet bekanta sjö, så att några notiser om densamma kanske icke utan intresse torde bli lästa.

De gamle hade måhända icke så orätt, då de kallade Aowska sjön ett träsk (*palus marotis*). Något annat är den i verkligheten icke heller. Engelsmannen L. Oliphant, som i nyare tiden bereste denna vattenyta, berättar:

"I hela fyra dagarne arbetade vi oss igenom denna tjocka ärtsoppa liknande substans, af hvilken vattnet tyckes bestå, plöjde bokstafligen fram genom skum och foro mellan alla möjliga schatteringar af grönt och gult, ty om Aowska sjön kan man aldrig säga, att den är blå."

På dess djupaste ställen är den 50 till 53 fot djup, vid dess inlopp skall den blott vara 2 fot och från November till Mars kan man vanligen alls icke segla på den.

De allierade hafva därför till en expedition valt den aldrabästa tidpunkten, då vattenståndet till följe af snösmältningen i Don-gebitet är särdeles högt.

Aowska sjön är 20 mil lång och 32 mil bred. Norra kustens stränder, som för det mesta höja sig 100 fot öfver vattenytan, äro branta och af rödaktig färg, den af Kosacker bebodda östra kusten är deremot mycket låg och för det mesta från Don genomskuren af insjöar och moras. På västra sidan skiljes den af den smala, sandiga landtungan Arabat från Rutna sjön (Sivasch), — en saltlagun, hvars "vatten" under den varmare årstiden vida omkring förpestar luften. Denna rutna sjö, hvars strandbräddar förlöpa i mångfaldiga inskärningar, är till och med för små båtar svår att fara på. Genom de betydliga vattenmassor, som från Don föras till Aowska sjön, är dess vatten temligen sött.

Don, som vid nordvestra udden faller ut i sjön, har genom sandbankar bildat ett Delta. Vid flodens sydligaste hufvudarm ligger Asow, fyra mil vestligare Taganrog, som år 1705 grundlades af Peter I och den 1 December 1825 hyste kejsar Alexander I:s dödsäng. Vattnet är vid

Taganrog så grundt, att till och med sand af den Delta-bildande Don, har en kustfartyg icke kunna lägga till, utan måste medelst kärror lossas i sjön. Redden, som mer och mer uppfylles med märkbart förfall. Till och med de mye-

härleder sig till en del från Turkarnes, till en del från Genuesernas tid: om de förra erinrar det plumpa fyrkantiga tornet; om de senare de fyra små vårdtornen, som omgifva det tjocka tornet.

Kertsch, beläget i sydvest från Jeni-Kale och på Krims östra udde i bakgrunden af en temligen djup bugt, domineras af Mithridates-berget, som är 890 fot högt och faller brant ned i sundet. Här låg, de gamles Pentikaepum. Än i dag höjer sig på Mithridates-berget en af stora klippblock betäckt grafhög, Mithridates' graf. Af grafhögen förer ett klippblock namnet Mithridates' stol. Hit flydde konungen af Pontus efter sitt sista nederlag, slagen af Pompejus, här tog han lifvet af sig; här höjde Pharnaces upporsfanan mot Rom och här visade sig Julius Caesar med sin lycka, af hvilken nu äfven de allierade kunna berömma sig. Kertsch, en stad med 10,000 invånare, byggd i ny stil med raka, regelmässiga gator med stenhus, är förnämsta handelsplatsen i dessa farvatten. År 1851 besökte öfver 1000 skepp Kertsch, hvarest förr alla fartyg, som kommo från Aowska sjön, måste undergå karantän.

Den östra landtudden vid kimmeriska Bosforen är i norr Cap Fanar (341 fot högt), derefter följer i söder Jeni-Kale (136 fot högt) så Akk-Burunn, från hvilket Pauls-batteriet icke ligger långt af lägset söderut, derefter Kamiesch-Burunn, Kara-Burunn och på yttersta sydöstra udden och vid inloppet till Bosforen Takill-Burunn eller Cap Takli (307 fot högt).

På andra sidan sundet ligger Taman, ett eländigt näste med halmkojor på en slack, ödslig grund. Här finnas ganska få hus som äro större än kosack-officerrarnes från Kuban boningar, hvilka här hafva en station. Taman-bugten, som från Bosforen utsträcker sig åt öster, domineras af citadellet Fanagoria, som eger vackra, rymliga kaserner.

Om Kertsch och den stora framtid, som Feodosia kunde hafva, om det icke vore ryskt, skriver den redan ofvan omnämnde resanden Oliphant: "Emellan Jeni-Kale och Kertsch är afståndet ungefär två mil. Landet har ännu tycke af steppen, är vågformigt och beväxt med gräs, under det att talrika deröfver strödda grafmalaste ställe af byn Jeni-Kale, som för lägna fästet, som ligger 136 fot högt och högar lofva intressanta föremål för fram-

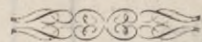
ket utsträckta fästningsverken skildras som närvarande nästan helt och hållet bebos af Greker och Tartarer, ännu mera skyd-

Sundet vid Kertsch beherrskas på dess das det af det på norra sidan om byn besmalaste ställe af byn Jeni-Kale, som för lägna fästet, som ligger 136 fot högt och högar lofva intressanta föremål för fram-

tida forskningar. Hotellet, uti hvilket vi uppslogo vårt kvarter, bildade en vacker rad af hus midt emot kajen, och gifver staden från sjösidan ett imponantare utseende än den förtjenar. Kertsch är nästan den enda staden i Ryssland, som helt och hållet är byggd af sten, och husen hafva ett vackert och massivt utseende. Vi tyckte oss redan hafva lemnat träkornas och torftakens land äfvensom de rödskäggiga männen i färpelsar och voro glada att befinna oss i ett land, hvarest hus och människor mera öfverensstämde med den mildare temperatur, som vi nu kände. Kertsch hade sammansmält till en turkisk stad af ringare betydelse än den var 1774, då den af Porten afträdde till Ryssland. Bosforens gamla hufvudstad var emellertid bestämd, att snart åter hinna till en viss grad af sin förra storhet, änskönt på bekostnad af dessa italienska kolonier, som under senare tiden tillskansat sig hela halföns handel och hvilka ännu intill denna dag äro minnesvärdar af den kommerciella företagsamhetsanda, som framkallade dem. Af några, för vanligt sundt människoförstånd obegripliga, ryska orsaker, förlades handelsrätten (*Handelsgericht*) från Feodosia, en fördelaktigt belägen stad med en djup, rymlig hamn, som aldrig tillfrysar, till stranden af detta sund, hvarest ankarbotten är farlig och vattnet grundt. Här måste hvarje skepp lägga till och underkasta sig fyra dagars karantän. De större måste här vänta till deras laster föras till dem i grundgående fartyg från Taganrog och Rostof, under det att de, som gå mindre djupt, fortsätta resan och intaga sina laddningar i sjelfva Taganrog. Vid deras återkomst blir det nödvändigt att vid Jeni-Kale bringa hälften af lasten i prämar på det grunda sundet till Kertsch, för att åter lasta om — ett förfarande, som inbringar de snåla grekiska prämegarne en riklig skörd. Allt detta måste för Kertsch vara mycket indrägtigt, men för de trafikera de är det ytterst kostsamt. Antaga vi t. ex. produkten siberiskt jern, som på Don har kommit ned till Rostof, så bringas det tolf mil i prämar till Taganrog, hvarest det utlossas; ankommer nu det första skeppet, som skall hafva denna last, måste det ankra tre mil från kusten och prämarerna anlitas åter. Två dagar efter att skeppet på detta kostsamma

sätt blifvit lastadt i Taganrog hinner det sannolikt fram till Jeni-Kale, hvarest den redan beskrifna proceduren eger rum, så att lasten fem gånger måste omlastas, innan man kan säga, att den har lemnat ryska kusten.

Det är rysk handelspolitik, som här likasom öfverallt är reglerad efter vilkorligheten, och som efter godtycke höjer en plats under det den förtrycker en annan och som lika litet gynnar den internationella rörelsen som staterna China och Japan — alla tre af samma skäl.

Om Sockertillverkning af hvitbetor, af Dr J. Gottlieb.

(Forts. o. sl. fr. No 27.)

Formarne äro koniska kärl, ofta förfärdigade af bränd lera och belagde med trädlister, som uti spetsen hafva en öppning för att låta den icke krystalliserade lösningen afrinna. Uti formarne erhåller den numera sammanhängande, korniga krystallmassan formen af en sockertopp. Formarne ställas med den breda ändan uppåt antingen uti lerkärl, eller, ändamålsenligare, radvis uppå en ställning, under hvilken äro anbringade rännor som uppsamla den afrinnande lösningen (sirapen) och föra den till förvaringskärlen. Vid formarnes fyllning är den undre öppningen tillsluten medelst en propp af linne, och efter det formen blifvit medelst en slef påfylld ur ett kärl af koppar som begagnas till att föra massan till formarne, så omröres dessas innehåll flere gånger med en bred spatel af trä, för att förekomma en alltför hastig krystallbildning uti spetsen af formen. Det rum, hvarest fyllningen förrättas, måste uppvärmas till 35°, på det att krystalliseringen ej må försiggå alltför fort; också får uti dessa rum ej finnas något luftdrag, emedan afkyllningen i sådant fall blefve olikformig. Efter 8—12 timmars förlopp är krystallisationen fulländad, och massan utgöres då af en blandning af renare sockerkrystaller och en emellan dem besintlig, färgad och oren sockerlösning. Ifrån fyllningsrummen flyttas formarne nu till högre belägne rum som äfven äro uppvärmda, och hvarest man uttager proppen ur hålet i formens spets, instöter ett

kort, spetsigt jernstycke uti massan för att underlätta sirapens afrinnande, och derpå låter densamma afdrypa under flere dagars tid. Sirapen afrinner dock endast långsamt, och kan på detta sätt ej på en gång fullkomligt aflägnas ur massan, isynnerhet som den i anseende till sin trögflyttenhet kvarstannar uppå krystallernas öfre del, och sålunda, oaktadt den afrinnandet befördrande högre värmegraden, likväl kvarlemnar en märkbar färg uppå sockret, isynnerhet den del deraf, som legat uti den nedåt vände spetsen af formen. Så snart intet mera afrinner låter man värmegraden nedgå till 20°, och skrider till sockrets däckning. Den först afrunne sirapen kallas odäckt sirap; den innehåller ännu alltid en stor mängd krystalliserande socker, och inkokas vanligen derföre antingen ensamt för sig eller tillsammans med andra biprodukter, men det socker, som härvid erhålles, är dock alltid af ringare beskaffenhet i anseende till dess mindre renhet.

Före däckningen jemnas basen uppå sockerytan sålunda, att man borttager det öfversta sockerlagret, och ersätter det samma med ett hvarf rent socker (affäll), hvilket man fint pulveriserar och likformigt fasttrycker på ytan. Den egentliga däckningen består uti en systematisk urtvättning af sockret medelst en ren, ofärgad sockerlösning, som ej kan upptaga något af det krystalliserade sockret, men väl af sirapen, och som under sitt långsamma genomsintrande afskiljer den sednare från det förra. Till däckningen användes vanligen en lervälling, hvilken, utbredd öfver sockret uti ett tillräckligt starkt lager, småningom afgifver vattnet, som då med sockret bildar den mättade lösningen, som sjunker igenom massan och undantränger sirapen, hvilken, såsom ett renare material, samlas uti underställda kärl eller rännor och sedermera inkokas. Den uppå sockret lagde lerjorden torkar efter 7—10 dagar, hvarefter den aftages och ersättes med ny lervälling efter förnyad jemning af sockret (andra däckningen), hvilken behandling, om så erfordras, ännu för tredje gången förnyas. Sedan däcksirapen afrunnit, återstår sockret fallkomligt hvitt, med undantag af spetsen, som ännu är obetydligt färgad.

De däckade topparne renas och jemnas vid basen genom afskafning med knif (planering, plamotering), hvarpå de lossas från formen genom lätta slag mot densamma vägg, samt bringas derpå åter uti samma läge som förut, på det att den vätska, som finnes emellan sockret och formens vägg, må kunna afrinna. Efter 6—8 timmar ställer man sockret och formen på sin bas, hvarvid den uti spetsen befintliga sirapen fördelas uti hela massan, och spetsens färgning sålunda blifver mindre märkbar. Efter några dagar omvändes formen åter, ställes derefter ånyo på basen, och då den fått stå sålunda under 24 timmars tid, så aftager man formen, låter sockertopparne en dags tid torra i fria luften, och bringar dem slutligen uti torkstugan.

Torkstugan är försedd med tjocka murar och uppvärms antingen medelst ugnar, ånga eller varm luft. Värmegraden derstädes måste i början vara måttlig, emedan en alltför stor värme åstadkommer sockrets delvisa upplösning uti den kvarstadnade sirapen; längre fram stegrar man värmen till 45°, och efter fulländad torkning låter man den åter småningom aftaga. Torkningen erfordrar en sorgfällig ledning och hvarje hastig temperaturväxling genom drag o. s. v. måste undvikas, emedan topparne eljest lätt erhålla sprickor. Lyckas det ej att göra spetsen af toppen fullkomligt färglös, så afsvarfvas densamma.

Om den ursprungliga lösningen var mycket oren och färgad, så kan man ej ens genom upprepade däckning erhålla något fullkomligt rent socker och det blifver då ofta nödigt att rena (raffinera) detsamma genom upplösning och omkrystallisering, ifall man vill erhålla det fullkomligt rent, dock söker man vanligen att genom omsorgsfull behandling och rikligt användande af benkol direkte ur hvitbetan erhålla socker af bästa beskaffenhet, helst som den tilläfväntas kvarblifvande sirapen i anseende till sin tydliga, oangenäma lukt är vida mer hinderlig för användandet af orent hvitbetssocker än af motsvarande slag af colonialsocker.

Den odäckade så väl som den däckade sirapen tillgodogöres åter genom inkokning och af den förstämde erhålles alltid mindre rent socker. Slutligen erhål-

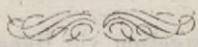
ler man dock alltid en viss mängd starkt färgad sirap, som ej mer kan krystallisera, emedan drufsocker och salter verka hindrande i detta afseende. Denna sirap kallas melass och användes dels till kreatursfoder, dels, efter förutgången jäsning, till beredning af sprit, hvarvid man kan begagna den talrika återstoden efter destillationen till vinnande af pottaska.

För att vid kokningen af den luttrade saften göra densamma färg mindre tydlig, har man med fördel begagnat en tillsats af svafvelsyrlighet, eller sura svafvelsyrliga salter, i likhet med hvad som äfven plägar ske vid bearbetning af den luttrade sockerrörssaften.

Den myckna tid som däckningen tager i anspråk, äfvensom uppförandet af de med eldnings-inrättningar försedde påfyllningsrummen och öfriga vidsträckt byggnader medföra en betydlig utgift, den man i sednare tider med fördel sökt undvika genom ett annat påfyllnings- och däckningssätt (Claircering, användande af Centrifugaltrumman).

Alla apparater, i hvilka sockerlösningen behandlas, måste med största sorgfällighet hållas rena och blanka, emedan sockerlösningen eljest hastigt sönderdelas, och störning i behandlingen till följe häraf inträffar.

Trots all försigtighet och omtanke erhåller man ur hvitbetan sällan mer än 7 procent socker, vanligen till och med mindre än 6 procent.

Humoristiskt.

En tillfångatagen soldat bragtes till det fiendliga lägret och tillfrågades, huru stark fienden kunde vara. — "Åh," sade han efter något betänkande, "två af dem bära mycket lätt ett fat öl."

Fruen. "Men säg, käre man, skall du icke snart anskaffa dig en ny nattrock, den gamle är så fasligt söndrig?" — **Mannen.** "Åh det är onödigt att köpa en ny, den kommer ju äfven att bli likadan."

En herde hade en söndag smyggit sig bort från sin hjord, för att besöka byns kyrka. Hundens följt med honom, och de arma fåren voro helt och hållet öfverlemnade åt sig sjelfva. Tillfället ville att presten just i dag hade valt

evangeliet om den gode herden. Sedan herden en stund hört på, stötte han till sin hund och sade: "Kom, Phylax, som du hör pikar presten oss."

År 1814 stod i närheten af en stad en mängd krutvagnar. Vid ett starkt åskväders annalkande bad borgmästaren, att man, för att förekomma olycka, skulle föra vagnarne ett stycke bort från staden. Men han fick följande svar: "Borgmästaren kan vara fullkomligt lugn, ty der är satt skyltvakter vid krutvagnarne."

En auktionsförrättare ropade: "I sanning, mina damer och herrar, dessa saker bortskänkas helt och hållet!" — "Om så är," sade en gammal fru, "så skall jag utbe mig den silfvervasen, ni har i handen."

Hans! hvarför vänder du icke det ludna inåt? Vet du ej, att pelsen då är varmare?" — "Åh, Petter, låt du mig hållas. Tror du icke att djuret har bättre reda på, huru det skall bära sin pels?"

En fransk prinsessa hörde, att de fattige i Paris dogo af hunger. "De våpen!" utbröt hon. "Heldre än att dö af hunger, skulle jag låta nöja mig med bara ost och bröd."

Doktor, sade en till sin läkare, "min dotter hade i dag på morgonen ett anfall och var en hel timme utan medvetande." — "Åh," svarade doktorn, "oroa er ej därför! Det finnes människor, som förblifva i detta tillstånd sitt hela lif igenom."

Vid en vigsel sade presten, som hade flera par att viga, sedan han ställt sig vid altaret: "Alla de, som önska att gifva sig, behagade stiga upp." Och nu reste sig alla närvarande ogifte fruntimmer.

En berömd violinvirtuos bjöds på middag af en engelsk lord och antog hjudningen. Innan han emellertid begaf sig till middagen, kom hans lordskap sjelf till honom och bad, att han skulle låta bringa med sig sin violin. Men virtuosens svarade: "Ursäkta, mylord, men min violin spisar aldrig."

Tilldragelsen vid Hangö.

(Ur ett bref från engelska flottan.)

Kapten Fanshawe på "Cossack" hade från amiral Dundas erhållit order att på någon passande punkt af finska kusten landsätta tio, på uppbringade fartyg tagna Ryssar, som amiralen återskänkt friheten. Med anledning häraf afsändes en

Tilldragelsen vid Hargö.

"ättahuggare" under befäl af löjtnant Geneste, kirurgen Easton och styrmannen Sullivan, och försedd med parlamentärflagg, som ganska synbart svajade från förstäfven. Båten hade order att söka land vid Hangö-udde, och under tiden kryssade "Cossack" ute på sjön fram och tillbaka för att lugna fienden och ej ge honom anledning till farhågor.

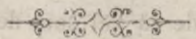
Då landstigningsbåten ej mötte någon båt från fienden och ej heller såg någon på stranden, rodde den dit, men just då löjtnant Geneste och kirurgen stigit i land med parlamentärflaggan i handen, framstörtade en afdelning ryskt infanteri från den närbelägna skogen, anfördt af en of-

ficer, som talade engelska; sedan han förklarade, att han ej kände våra parlamentärflaggor, steg han tillbaka och befalde sitt folk skjuta. Detta skedde genast, och Geneste, en mycket lofvande officer, föll dödligt sårad bredvid sin följeslagare, som delade samma öde. Derefter följde salva på salva från handgevären mot vårt obehäpnade manskap; ingen skonades, ej en gång de tio fångarne, deras egna landsmän, som visade upp parlamentärflaggan, sedan Geneste stupat.

Brefskrifvaren uttalar derpå det skarpaste tadel öfver denna fega kränkning af folkkrätten, och anser, att äfven om Engelmännerna förhastat sig genom att gå i

land utan tillstånd, borde man helt enkelt gjort dem till krigsfångar.

Sedan trupperna utfört sitt fega anfall, drogo de sig tillbaka i den tro, att alla voro döda, men ej förrän de plundrat kropparne på hvarje föremål, som i dessa banditers ögon hade något värde, hvarest de lemnade båten alldeles öfversällad af kulor. Men en man, som fått tre kulor i armen och låg såsom död, kom till medvetande under natten och fick slutligen båten flott, hvarest den dref till sjös och blef funnen om morgonen af "Cossack."

Nästa No utgifves den 15 Juli.

Härmed följer Bihaget: "Minnigrey", pag. 163—170,

C. PETERSENS OFFICIN 1855.